

Posudek vedoucího práce (Bakalářské studium humanity, FHS UK)

Ivona Císařová, Od prasat k penězům, Směna darů v archaické a moderní společnosti

Práce se věnuje fenoménu směny a jejím cílem je především ukázat, že na směnu se nestačí dívat jen z hlediska ekonomické výnosnosti transakce. Minimálně v archaických společnostech je směňování a především směňování darů totálním sociálním faktem v Maussově smyslu – týká se tedy všech oblastí společenského života a jde v něm především o závazky mezi partnery výměny. Autorka se snaží ukázat funkci a význam takových směn na příkladu čtyř směn popsanych v antropologické literatuře, přičemž zvláště *moka*, do níž vstoupily během vývoje peníze, dovoluje srovnávání převést na obecnější uvažování o vynálezu peněz a jejich roli ve směně.

Výsledný text je však bohužel dílem spěchu a absence možnosti seriózního vedení práce – což sice autorku neomlouvá, ale na druhé straně metodologická nejasnost, neznalost některých teoretických konceptů, chyby v interpretaci a nakonec i mnohdy neprůhledné odkazování jsou alespoň částečně věcí vedoucího práce, a tak některé „dětské“ nedostatky práci možná shazují více, než by vzhledem k objemu načtené literatury, porozumění a exponování problému, bylo nutné.

Práci především chybí jasně vytyčené cíle podpořené kritickým zhodnocením možných metod a reflexí používané literatury. Zmínění hermeneutické metody (str. 2) je jen formální, naopak fakt, že práce srovnává čtyři různé archaické směny zas není předvedeno jako metoda, pomocí níž autorka dochází alespoň částečně k vlastním závěrům. Paradoxně se tak nejvíce o náplni práce čtenář dozví ze závěru – ovšem s pochybností, zda opravdu byly jednotlivé záměry autorky vypracovány. Jako příklad trochu promarněné šance může sloužit polemika s Maussovým chápáním moderního člověka jako *homo oeconomicus*. Autorka sice správně dochází k závěru, „že moderní člověk není jenom ekonomický živočich“ (str. 48), ale z textu není patrné, že se tak vymezuje proti Maussovi, pro něhož je morálka skupin stojící na závazcích z darování spíše morálním úkolem do budoucnosti.

Po obsahové stránce lze práci jistě vytknout mnohé. Autorka například používá pojem *archaický* (str. 3), aniž by přesně uvedla, co tímto pojmem, který je klíčový pro její práci,

myslí, případně vůči čemu se termín takto vymezuje, z jaké koncepce vychází. Odkazuje-li na vymezení moderní společnosti u Kellera, dělá to bez odkazu na konkrétní stránku (poznámka 4). V jinak poměrně srozumitelně vystavěném textu autorku mnohdy zrazuje pravděpodobně její vlastní překlad: např. „Feil zaznamenal *řečníky*“ (str. 8 – pravděpodobně česky *informátory*).

Problematická je i interpretace popisu jednotlivých směn. Jednak lze nalézt určité rezervy v porozumění výkladu kuly, či potlače u Mausse – zvláště chybí zodpovězení otázky, proč Mauss označuje kulu za svého druhu velký potlač. Tedy ukázání společného sociologického smyslu jevů tak rozdílných, jako je výměna náhrdelníků v kule a rozbíjení kánoí při potlači. Z toho pak plynou podobné dezinterpretace jako (str. 14): „Náčelník tak chce vyvolat dojem, že si nepřeje, aby mu něco vraceli.“ Opravdu totiž v takovémto jednání není skrytý účel dostat více (což v případě ničení by ani nedávalo smysl), ale vytvořit závazky s velkým počtem partnerů.

Jednak text mohl zohlednit i některá problematická místa Maussova výkladu, jak na ně například upozorňuje už Lévi Strausse a s nimiž většina následujících výkladů daru již nepracuje, resp. je považuje za překonané. To je např. výklad nutnosti dar oplácet založený na pochybné zprávě maorského informátora o jakémsi *hau* věci (str. 17). V novější teorii daru už pochopitelně není nutné podobné násilnosti ve výkladu provádět.

Nekonzistentně působí i používání termínu platidlo. Zatímco na str. 25 autorka uvádí v souladu se Sokolovým výkladem, že platidla musela být přitažlivá, na str. 40 už jsou peníze „bezbarvé a prázdné“. Samozřejmě, že v perspektivách výkladů (platnost peněz u Sokola x neosobní směna prostřednictvím peněz u Simmela) je tento protimluv pochopitelný, v textu práce však tato skutečnost nevynikne.

V přehledu nedostatků by se dalo pokračovat i s ohledem na formální stránku věci. Mrzí mě, že se nejedná o nedostatky nepřekonatelně neodstranitelné, jen na ně s ohledem na čas nedošlo. Trochu se pak ztrácí vlastní porozumění darům jako závazkům, jak je autorka správně zachytila např. na str. 21, kdy je patrné, že z časové prodlevy mezi darováním a opětováním daru právě závazek vzniká. Zároveň autorka dokázala využít poměrně bohatý antropologický materiál a jeho srovnáním a následnými vhledy do současnosti sice rozpačitě, ale přeci jen ukázala, že i v moderní společnosti hraje směna darů významnou sociální funkci.

Autorka by se pravděpodobně cítila jistěji, kdyby práce nebyla čistě teoretická, ale byla opřena o nějaký vlastní výzkum. Své vhledy do tématu by pak uplatnila účelněji než v práci teoretické, jejíž zvládnutí bylo trochu nad její možnosti.

Přesto považuji práci za odvedenou a v dílčích postřezích za přínosnou.

Otázkou i pro mě však zůstává, zda nedostatky jsou takového charakteru, že mají zabránit obhájení práce, či se pohybují v rozmezí „trojkového“ hodnocení.

I s ohledem na pokračující magisterská studia a možnost nápravy v jejich průběhu **doporučuji práci k obhajobě** a hodnotím ji jako **dobrou**.

Počet bodů: 20

V Praze 4. září 2006

Mgr. Ondřej Skripnik